SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:1723

av Larry Söder (KD)

Arvode och regler för god man

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att beräkningsgrunden för arvode till god man eller förvaltare och regler för entledigande bör utredas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en proposition baserad på SOU 2021:36 bör läggas under mandatperioden, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Motivering

Enligt 12 kap. 16 § föräldrabalken (FB) har gode män och förvaltare rätt till ett skäligt arvode för uppdraget och ersättning för de utgifter som skäligen varit påkallade för uppdragets fullgörande. Beslut om arvode fattas av överförmyndaren och betalas som regel ut årsvis.

Huvudregeln är att huvudmannen ska betala arvodet. En förutsättning för sådan skyldighet är att huvudmannens tillgångar överstiger två prisbasbelopp eller att huvudmannens inkomst före avdrag för skatt överstiger 2,65 prisbasbelopp. I annat fall ska kommunen betala arvodet.

I nuläget utgår arvode som regel med 2 procent av prisbasbeloppet (57 300 kronor) samt en schablonmässig kostnadsersättning som är 0,02 procent av prisbasbeloppet, totalt 12 606 kr/år, i de fall gode mannen/förvaltaren ska förvalta egendom, bevaka rätt och sörja för person. Arvodet betalas ut årsvis.

Regeln i 12 kap. 16 § FB ser enbart till bruttoinkomst och tar ingen som helst hänsyn till huvudmannens kostnader. Flertalet som får hjälp av en god man/förvaltare har enbart inkomst i form av aktivitets- eller sjukersättning oftast kombinerad med ett bostadstillägg. För många är boendekostnader och kostnader för en skälig levnadsnivå så pass höga att det inte är möjligt att avsätta medel för att täcka arvodet. Utmaningen för gode mannen är istället att få pengarna att räcka hela månaden. När medel till arvode saknas uppstår en fordran som i slutänden kan hamna hos kronofogden, men ofta är det utsiktslöst att driva kravet dithän då huvudmannen som regel saknar utmätningsbara tillgångar. Rent faktiskt innebär det att ett antal gode män idag inte får någon som helst ersättning för nedlagt arbete, som många gånger är tidskrävande.

Vid beräkning av en skälig levnadsnivå använder sig Kronofogden och andra myndigheter av ett beräkningssätt som innebär att man räknar fram ett förbehållsbelopp, tidigare existensminimum, som efter avdrag för boendekostnad ska täcka löpande utgifter i form sedvanliga hushållskostnader för mat, el, telefoni, hygienartiklar, försäkringar, kläder med mera. Förbehållsbeloppet 2024 uppgår till 6 470 kronor för en ensamstående vuxen.

Beräkningsmodellen anpassas då till den som är gängse när myndigheter räknar fram s.k. existensminimum. En ändring innebär att kommunen täcker arvodet och god man hålls skadeslös i det fall huvudmannen vid beräkning har en behållning som understiger 6 470 kronor för en ensamstående vuxen. Beräkningen blir mer korrekt och rättvis samtidigt som det ger en minskad risk för gode män och förvaltare, något som även lär underlätta rekryteringen för sådana uppdrag.

Den nuvarande huvudregeln avseende arvodet, som enbart tar hänsyn till huvud-mannens inkomster, medför att denne tvingas betala sin gode man även i det fall kvar-varande medel understiger förbehållsbeloppet. Regeln i FB 12:16 bör ändras ochersättas

med en beräkningsgrund som tar hänsyn till kostnaderna för boende normalbelopp för att täcka vanliga levnadsomkostnader samt arvode till god man/förvaltare.

För att sammanfatta bör 12 kap. 16 § FB, om en bruttoinkomst på 2,65 prisbasbelopp, med fördel kunna ersättas med en arvodesberäkning baserad på gällande förbehållsbelopp. Man bör även se över huruvida kommunen kan utbetala arvodet i sin helhet till god man/förvaltare i de fall ersättningen skulle medföra att huvudmannen får en behållning som understiger förbehållsbeloppet.

Enligt 11 kap. 19 § FB har en god man eller förvaltare rätt att på begäran bli entledigad från sitt uppdrag. Om godmanskapet eller förvaltarskapet ska fortsätta, är den gode mannen eller förvaltaren dock skyldig att kvarstå till dess en ny god man eller förvaltare har utsetts, om inte annat föreskrivs i 19 a §.

I 19 a § anges att skyldigheten att kvarstå inte gäller om en god man har skälig orsak att bli entledigad innan en ny god man eller förvaltare har utsetts. I nuläget anses jäv, allvarlig sjukdom eller våld från huvudmannen utgöra grund för skälig orsak.

Kort innebär det att det inte finns någon angiven bortre tidsgräns i det fall man som god man av andra skäl vill bli entledigad. I grunden är det upp till överförmyndaren att hitta ersättare och intill dess fortsätter uppdraget. Exempel finns där det tagit mer än ett år innan förordnandet upphör.

Det kan inte vara ett ansvar för en enskild att tvingas kvar i ett uppdrag som man av skilda skäl inte längre anser sig kunna fullfölja. Självfallet måste överförmyndaren få viss tid på sig att finna ersättare, med den måste tidsbegränsas. I grunden är det kommunens ansvar att sörja för stöd till behövande. Ansvaret vilar nu tungt på privat-personer som tagit på sig uppdraget att bevaka rätt, förvalta egendom och sörja för person för sina huvudmän. Det ansvaret måste återföras till överförmyndaren när god man gör bedömningen att han eller hon inte längre kan fullfölja uppdraget.Förslagsvis ska ett entledigande ske inom sex månader. En sådan regel skulle sannolikt underlätta rekryteringen av gode män och förvaltare.

Det yrkas därmed att beräkningsgrunden för arvode till god man/förvaltare och regler för entledigande utreds. Utredningen bör ta särskild hänsyn till:

– att regeln i 12 kap. 16 § FB om en bruttoinkomst på 2,65 prisbasbelopp ändras och ersättas med en arvodesberäkning baserad på gällande förbehållsbelopp

– att kommunen utbetalar arvodet i sin helhet till god man/förvaltare i det fall ersättningen skulle medföra att huvudmannen får en behållning som understiger förbehållsbeloppet.

– att förordnandet som god man/förvaltare upphör sex månader efter begäran om entledigande.

Larry Söder (KD)